

(๒๒)

คำสั่งศาลรัฐธรรมนูญ



ในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์  
ศาลรัฐธรรมนูญ

คำสั่งที่ ๖๘/๒๕๖๒

เรื่องพิจารณาที่ ต. ๖๐/๒๕๖๒

วันที่ ๑๑ เดือน ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๖๒

ระหว่าง { นางพิมพ์ทรัพย์ แซ่เอ็ง และนางสาวพวงเพชร เห่งคำ ผู้ร้อง  
ผู้ถูกร้อง

เรื่อง นางพิมพ์ทรัพย์ แซ่เอ็ง และนางสาวพวงเพชร เห่งคำ (ผู้ร้อง) ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณา  
วินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๓

ข้อเท็จจริงตามคำร้องและเอกสารประกอบคำร้องสรุปได้ว่า นางพิมพ์ทรัพย์ แซ่เอ็ง และนางสาว  
พวงเพชร เห่งคำ (ผู้ร้อง) กล่าวอ้างว่าผู้ร้องทั้งสองเป็นหญิงรักหญิงโดยใช้ชีวิตคู่ร่วมกันมานานกว่า  
๑๐ ปี ในลักษณะคู่ชีวิตซึ่งมีความสัมพันธ์บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบต่อกันเช่นคู่สมรส  
ตามกฎหมาย เมื่อวันที่ ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๖๒ ผู้ร้องทั้งสองได้ไปยื่นคำร้องขอจดทะเบียนสมรส  
ที่สำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร โดยมีนางสาวปณิสรา ชาวเกวียน เจ้าพนักงานปกครอง  
ปฏิบัติการ รักษาการในตำแหน่งหัวหน้าฝ่ายทะเบียน เป็นผู้รับเรื่องและแจ้งว่าผู้ร้องทั้งสองเป็นบุคคล  
ที่มีเพศกำเนิดเหมือนกันคือผู้หญิงกับผู้หญิง จึงไม่สามารถดำเนินการจดทะเบียนสมรสให้ได้ เนื่องจาก  
ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. ๒๕๔๑ กำหนดให้กรอกคำร้อง  
ขอจดทะเบียน และบันทึกทะเบียนครอบครัว (แบบ คร. ๑) ในระบบโดยให้กำหนดข้อมูลการสมรส



- ๒ -

เป็นการดำเนินการระหว่างบุคคลเพศชายกับเพศหญิงโดยกำเนิดเท่านั้น ซึ่งการลงบันทึกตามคำร้องขอของผู้ร้องทั้งสองปรากฏกล่องข้อความในระบบแสดงว่า “การจดทะเบียนสมรส การจดทะเบียนหย่า และบันทึกฐานะภริยา ผู้ยื่นคำร้องฝ่ายชาย ควรมีคาร์ทัสเพศเป็นชายเท่านั้น” อีกทั้งในระบบยังปรากฏความเห็นของเจ้าหน้าที่ว่า “ไม่สามารถดำเนินการให้ได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕ มาตรา ๑๔๔๘ คู่สมรสไม่มีคุณสมบัติ จึงดำเนินการให้มีได้”

ผู้ร้องทั้งสองได้ยื่นคำร้องเรียนต่อผู้ตรวจการแผ่นดินตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๑ (๑) เพื่อพิจารณาวินิจฉัยว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ พระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พุทธศักราช ๒๔๗๘ และกฎกระทรวงมหาดไทยออกตามความในพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พุทธศักราช ๒๔๗๘ ข้อ ๓ มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ ซึ่งผู้ตรวจการแผ่นดินแจ้งผลการวินิจฉัยว่า ปัญหาตามคำร้องเรียนยังไม่อาจถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลด้วยเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องเพศ อันมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญที่ผู้ตรวจการแผ่นดินจะพิจารณาเสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๑ (๑) ประกอบพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๓ (๑) จึงวินิจฉัยให้ยุติเรื่อง

ผู้ร้องทั้งสองกล่าวอ้างว่าการที่เจ้าพนักงานปกครองปฏิบัติการ รักษาการในตำแหน่งหัวหน้าฝ่ายทะเบียน สำนักงานเขตภาษีเจริญ ปฏิเสธไม่รับจดทะเบียนสมรสให้ผู้ร้องทั้งสองโดยอ้างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ พระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พุทธศักราช ๒๔๗๘ และกฎกระทรวงมหาดไทยออกตามความในพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พุทธศักราช ๒๔๗๘ ข้อ ๓ อันเป็นกฎหมายที่เลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมกับประชาชนและกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔ มาตรา ๕ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๗ ทำให้บุคคลไม่เสมอกันในกฎหมาย ไม่มีสิทธิและเสรีภาพ และไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องเพศและสถานะของบุคคลทางสังคม อันเป็นเหตุให้ผู้ร้องทั้งสองถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพโดยตรงและได้รับความเดือดร้อนเสียหายหรืออาจจะเดือดร้อนเสียหายโดยมีอาจหลีกเลี่ยงได้จากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพ จึงขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๓ ประกอบ



พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๘ ดังนี้

(๑) ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔ มาตรา ๕ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๗

(๒) พระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พุทธศักราช ๒๔๗๘ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔ มาตรา ๕ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๗

(๓) กฎกระทรวงมหาดไทยออกตามความในพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พุทธศักราช ๒๔๗๘ ข้อ ๓ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔ มาตรา ๕ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๗

ประเด็นที่ศาลรัฐธรรมนูญต้องพิจารณาเบื้องต้นมีว่า คำร้องของผู้ร้องต้องด้วยรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๓ ที่ศาลรัฐธรรมนูญจะรับไว้พิจารณาวินิจฉัย หรือไม่

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๑๓ บัญญัติว่า “บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อมีคำวินิจฉัยว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ” และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๘ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับมาตรา ๔๗ ผู้ใดถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ ถ้าผู้นั้นเห็นว่าการละเมิดนั้นเป็นผลจากบทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ให้ยื่นคำร้องต่อผู้ตรวจการแผ่นดิน และให้ผู้ตรวจการแผ่นดินพิจารณายื่นคำร้องต่อศาลพร้อมด้วยความเห็นภายในหกสิบวันนับแต่วันที่รับคำร้องจากผู้ร้อง โดยให้ผู้ตรวจการแผ่นดินแจ้งผลการพิจารณาให้ผู้ร้องทราบภายในสิบวันนับแต่วันที่ครบกำหนดเวลาดังกล่าว” และวรรคสอง บัญญัติว่า “ในกรณีที่ผู้ตรวจการแผ่นดินไม่ยื่นคำร้องตามวรรคหนึ่ง หรือไม่ยื่นคำร้องภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ผู้นั้นมีสิทธิยื่นคำร้องโดยตรงต่อศาลได้” มาตรา ๔๗ บัญญัติว่า “การใช้สิทธิยื่นคำร้องตามมาตรา ๔๖ ต้องเป็นการกระทำที่เป็นการละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพอันเกิดจากการกระทำของหน่วยงานของรัฐ เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือหน่วยงานซึ่งใช้อำนาจรัฐและต้องมีใช่เป็นกรณีอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้ ... (๒) รัฐธรรมนูญ



- ๔ -

หรือกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญได้กำหนดกระบวนการร้องหรือผู้มีสิทธิขอให้ศาลพิจารณาวินิจฉัยไว้เป็นการเฉพาะแล้ว ...” และมาตรา ๔๖ วรรคสาม บัญญัติว่า “... ถ้าศาลเห็นว่าเป็นกรณีต้องห้ามตามมาตรา ๔๗ ให้ศาลสั่งไม่รับคำร้องไว้พิจารณา”

พิจารณาแล้วเห็นว่า ข้อเท็จจริงตามคำร้องและเอกสารประกอบคำร้องเป็นกรณีที่ผู้ร้องทั้งสองกล่าวอ้างว่าตนถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพโดยตรงและได้รับความเดือดร้อนเสียหายจากการที่เจ้าพนักงานปกครองปฏิบัติกร รักษาการในตำแหน่งหัวหน้าฝ่ายทะเบียน สำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ไม่รับจดทะเบียนสมรสให้กับผู้ร้องทั้งสองตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. ๒๕๔๑ กฎกระทรวงมหาดไทยออกตามความในพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พุทธศักราช ๒๔๗๘ ข้อ ๓ และพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พุทธศักราช ๒๔๗๘ โดยเป็นผลมาจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ ที่ให้การสมรสกระทำไ้ระหว่างชายและหญิงเท่านั้น จึงขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยว่า ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ พระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พุทธศักราช ๒๔๗๘ และกฎกระทรวงมหาดไทยออกตามความในพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พุทธศักราช ๒๔๗๘ ข้อ ๓ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔ มาตรา ๕ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๗ ซึ่งการยื่นคำร้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๓ ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๘ ประกอบมาตรา ๔๖ และมาตรา ๔๗ แม้ผู้ร้องทั้งสองได้ยื่นคำร้องต่อผู้ตรวจการแผ่นดินและผู้ตรวจการแผ่นดินวินิจฉัยให้ยุติเรื่องแล้วก็ตาม แต่ก็เป็นการยื่นคำร้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๑ (๑) มิใช่การยื่นคำร้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๓ และการที่เจ้าพนักงานปกครองปฏิบัติกร รักษาการในตำแหน่งหัวหน้าฝ่ายทะเบียน สำนักงานเขตภาษีเจริญ ไม่รับจดทะเบียนสมรสให้กับผู้ร้องทั้งสองก็เป็นการกระทำทางปกครอง ซึ่งกฎหมายบัญญัติให้บุคคลสามารถใช้สิทธิตามกระบวนการยุติธรรมทางปกครองได้ จึงเป็นกรณีที่รัฐธรรมนูญกำหนดกระบวนการร้องหรือผู้มีสิทธิขอให้ศาลพิจารณาวินิจฉัยไว้เป็นการเฉพาะแล้ว ซึ่งต้องห้ามตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๗ (๒) กรณีจึงไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๔๘



- ๕ -

ประกอบมาตรา ๔๖ และมาตรา ๔๗ ดังนั้น ผู้ร้องจึงไม่อาจยื่นคำร้องดังกล่าวตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๓ ได้ อีกทั้งขณะนี้กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม กำลังดำเนินการเสนอ ร่างพระราชบัญญัติการจดทะเบียนคู่ชีวิต พ.ศ. .... ในขั้นตอนของฝ่ายบริหาร เพื่อคุ้มครองและรับรอง สิทธิของคู่รักเพศเดียวกันให้มีสิทธิเท่าเทียมกับคู่สมรสต่างเพศแล้ว โดยมีสาระสำคัญ เช่น การจดทะเบียนสมรสของคู่ชีวิต ความสัมพันธ์ระหว่างคู่ชีวิต ทรัพย์สินระหว่างคู่ชีวิต สิทธิในการ รับมรดก เป็นต้น

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงมีคำสั่งไม่รับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัย และเมื่อมีคำสั่ง ไม่รับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัยแล้ว คำขออื่นย่อมเป็นอันตกไป





- ๖ -

(คำสั่งที่ ๖๘/๒๕๖๒)

(นายจรัฏญ์ ภักดีธนากุล)  
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

(นายชัย ชลวร)  
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

(นายทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ)  
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

(นายนครินทร์ เมฆไตรรัตน์)  
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ



(นายบุญส่ง กุลบุปผา)  
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

(นายปัญญา อุดชาชน)  
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

(นายวรวิทย์ กังศศิเทียม)  
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

(นายอุดมศักดิ์ นิติมন্ত্রী)  
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ